

Brüssel, 28.11.2012
COM(2012) 750 final

LISA

ÜHINE TÖÖHÕIVEARUANDE PROJEKT

dokumendile

KOMISJONI TEATIS

2013. aasta majanduskasvu analüüs

SISSEJUHATUS

Ühise tööhõivearuande projekt on koostatud vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 148 ja see kuulub iga-aastase majanduskasvu analüüsi paketti, millega alustatakse 2013. aasta Euroopa poolaasta koordineerimisprotsessi. Ühist tööhõivearuannet kasutatakse majanduse suunamisel. Aruanne toetab iga-aastases majanduskasvu analüüsis esitatud peamiseid tööhõivealaseid seisukohti. Aruandes esitatud analüüs kajastab Euroopa tööhõive- ja sotsiaalsel olukorda ning tööhõivesuuniste¹ rakendamist. Lisaks on lähtutud riiklike reformikavade läbivaatamisest ning nende alusel 2012. aasta juulis esitatud nõukogu riigipõhiste soovitude täitmise tulemuste hindamisest.

Aruanne avaldatakse ajal, mil:

Tööhõive taastumine on peatunud. Tööhõive väheneb ja 2013. aasta väljavaated on sünged. Töökohtade loomine on jäänud tagasihoidlikuks ja halvenenud, hoolimata mõne töövõimalusterohke sektori ja terve ühtse turu kasutamata potentsiaalidest. Ajutiste lepingute ja osalise tööaja kasutamise suurenemise tõttu jätkub tööturu killustumine. Tööjõumaksud on endiselt kõrged ja on mitmes liikmesriigis veelgi tõusnud.

Töötus on taas tõusuteel, pürgides euroalal enneolematutesse kõrgustesse, kusjuures pikaajaline töötus on jõudnud murettekitavale tasemele eriti liikmesriikides, kus on toimunud eelarve ulatuslik konsolideerimine. Üle viiendiku noortest on töötud ja nendest ähvardab saada uus „kadunud põlvkond”.

Liikmesriikide töötuse määrade erinevus on märkimisväärselt suurenenud ning peegeldab asümmeetriliste vapustuste mõju ja tööturgude erinevat vastupidavust kriisidele. Alanud on palkade ja tööjõukulude kohandamine, kuid reformide mõju ei ole veel täielikult näha. Oskuste ja töökohtade kokkuvõimise nõrgenemise märgid on leidnud Euroopa tööturul kinnitust ja on oht, et suurenev struktuurne tööpuudus muutub krooniliseks.

Leibkondade keskmine sissetulek väheneb mitmes liikmesriigis ning hiljutised andmed osutavad vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse laienemisele ja süvenemisele, kusjuures töötajate vaesus ja sotsiaalne kihistumine suurenevad mitmes liikmesriigis.

Sotsiaalkaitse kui automaatse stabilisaatori mõju on nõrgenenud alates 2010. aastast ning tulemuseks on suurem vaesuse määr. Rääkides vaesuse vähendamisest, esineb liikmesriikide kulutuste tõhususes märkimisväärsed erinevusi.

Tööhõive ja tööturu olukord Euroopas, eelkõige mõnes liikmesriigis, nõuab riigiasutuste ja sotsiaalpartnerite sihikindlat tegutsemist. Rakendatakse ambitsioonikaid reforme, kuid tööturu kaasajastamiseks on vaja suuremaid jõupingutusi, samuti tuleb investeerida inimkapitali, et luua tingimused töövõimalusterohkeks majanduse taastumiseks.

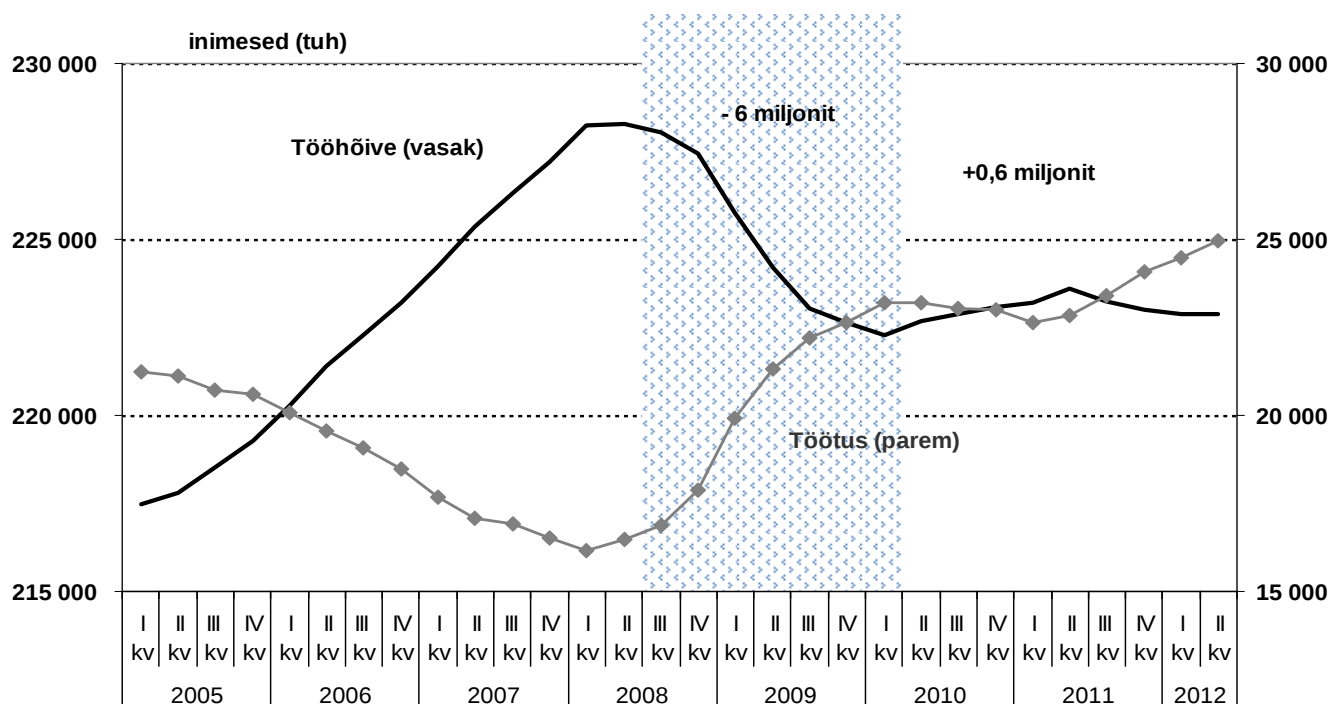
¹ Nõukogu otsus 2010/707/EL, 21. oktoober 2010, liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta (ELT L 308, 24.11.2010, lk 46).

1. TÖÖTURU NING SOTSIAALVALDKONNA HILJUTISED ARENGUTRENDID

Majanduslik ja tööhõiveperspektiiv on negatiivne ja on viimastel kuudel halvenenud. 2012. aasta osutub tööhõive seisukohast negatiivseks ning töökohtade loomiseks ega töötuse vähendamiseks ei piisa 2013. aastaks prognoositavast SKP väikesest suurenemisest. Tööturu positiivsemat väljavaadet prognoositakse 2014. aastaks. EL on praegu ainus suurem piirkond maailmas, kus tööpuudus endiselt suureneb.

Tööhõive taastumine on peatunud ja tööhõive väheneb. 2011. aasta II kvartalist 2012. aasta II kvartalini vähenes töötavate 20–64 aastaste inimeste arv ELis 0,2 %. 2008–2011 vähenes tööhõive 1,7 %, vähem kui USAs (5,8 %). Euroalal on vähenemine olnud aga ilmsem, eriti riikides, kes võtsid ulatuslikumaid eelarve konsolideerimise meetmeid. Alates majandus- ja finantskriisi algusest 2008. aastal on nüüdseks kadunud kokku 5 miljonit töökohta, neist 4 miljonit euroalal. Üldise tööhõive kõikumisi on alates kriisi algusest peamiselt mõjutanud osalise tööajaga töö ja ajutised lepingud, kuid puutumata ei ole jäänud ka alalise lepinguga töökohad.

Joonis 1: Tööhõive ja töötus EL 27s, 2005–2012

Allikas: Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine ja ELi tööjõu-uuring

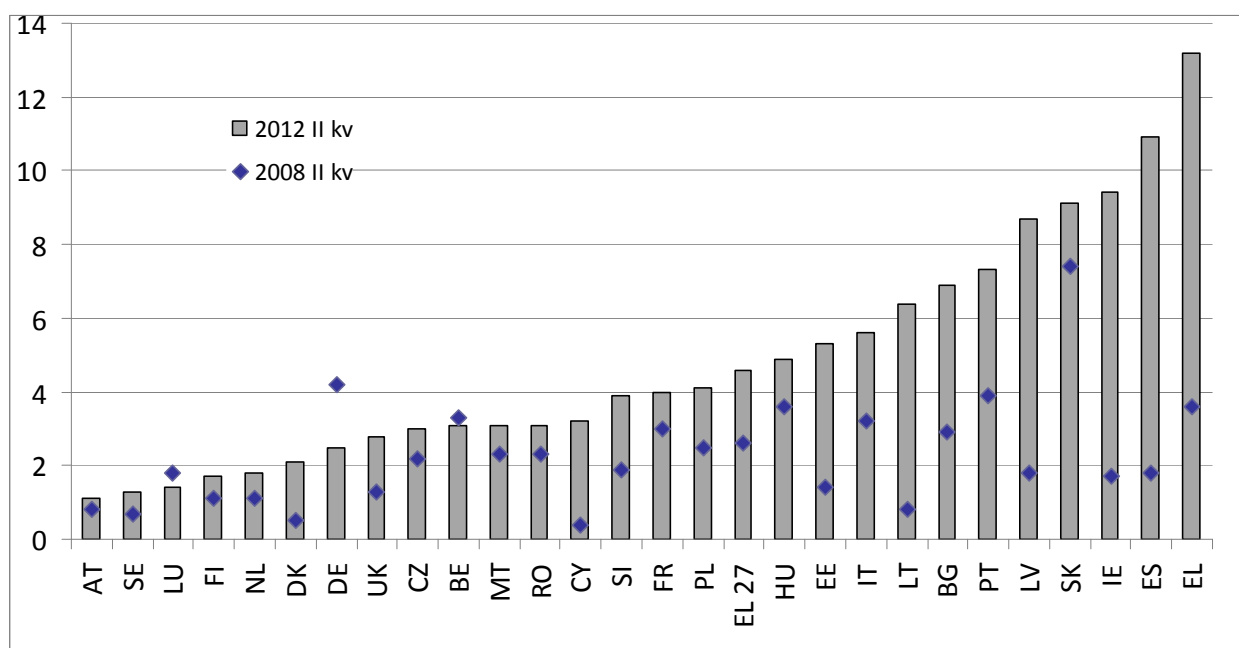
Positiivne on see, et vanemate töötajate tööhõivemäär suurenes 2008–2011 1,8 protsendipunkti, võrreldes üldise tööhõivemäära vähenemisega 1,5 protsendipunkti. Ka naised on majanduskriisiga suhteliselt edukamalt toime tulnud kui mehed, kuna nende tööhõivemäär on praktiliselt samal tasemel kui 2008. aastal, samas kui meeste oma vähenes 2,6 protsendipunkti. Noorte tööhõivemäär vähenes samal ajal 3,8 protsendipunkti.

Töötus on taas tõusuteel, pürgides euroalal enneolematutesse kõrgustesse. Töötuse üldine määr on ELis praegu 10,6%, euroalal aga 11,6 %, mis on kõrgeim tase alates majandus- ja rahaliidu loomisest. 2012. aasta mais ületas ELi töötute arv esmakordselt 25 miljoni inimese piiri ja sellele järgnenud kvartali jooksul suurenes see arv veel 0,75 miljonit; alates 2008. aastast on suurenemine olnud peaaegu 9 miljonit. Suuremas osas liikmesriikides on töötuse trend tõusev, töötus vähenes 2012. aasta augustile eelnenud aasta jooksul vaid kuues riigis.

Pikaajaline töötus on jõudnud murettekitavale tasemele. 2012. aasta II kvartalis oli üle aasta olnud tööta 11,1 miljonit töötut eurooplast, moodustades töötavast elanikkonnast 4,6 %². Näitaja on 4,8 miljoni võrra suurem kui 2008. aastal. 2011. aastal elas 70 % kõigist EL 27 pikaajalistest töötutest kuues suurimas liikmesriigis, sealjuures Hispaanias üle 21 %. Hispaania osakaal pikaajaliste töötute arvu suurenemises 2008.–2011. aastal (3,7 miljonit) oli 1,6 miljonit.

Alates kriisi algusest **on suuremas osas liikmesriikides töö leidmise tõenäosus töötute jaoks vähenenud**, seda nii lühi- kui ka pikaajaliste töötute puhul. Vähenemine on olnud eriti ilmne liikmesriikides, kus on võetud märkimisväärsed eelarve konsolideerimise meetmeid. Hispaanias vähenes tõenäosus 50 %lt 30 %le, Kreekas 25 %lt 15 %le, Madalmaades jäi see samaks ning Tšehhi Vabariigis ja Eestis paranes.

Joonis 2: Pikaajaliste töötute osakaal töötavast elanikkonnast, %, 2008 ja 2011

Allikas: Eurostat, sissetulekut ja elamistingimusi käsitlev ühenduse statistika (EU-LFS).

Pikaajaline töötus on suurenenud kõigis rühmades, enim aga noorte ja madalama haridustasemega inimeste hulgas. 2011. aastal oli vanemate töötajate pikaajaliseks töötuks jäämise oht aga üle 55 %, samas kui noorte puhul oli see vaid ligikaudu 30 %. 2011. aastal oli madala kvalifikatsiooniga töötajate pikaajaline töötus neli korda suurem kui kõrge kvalifikatsiooniga töötajate oma. Ka kolmandate riikide kodanike pikaajaline töötus oli 2011. aastal kaks korda suurem kui ELi keskmise töötaja oma. Mõni liikmesriik on suutnud pikaajalist töötust piirata kas seetõttu, et majanduslangus oli lühem, või tõhusate tööturuasutuste abil.

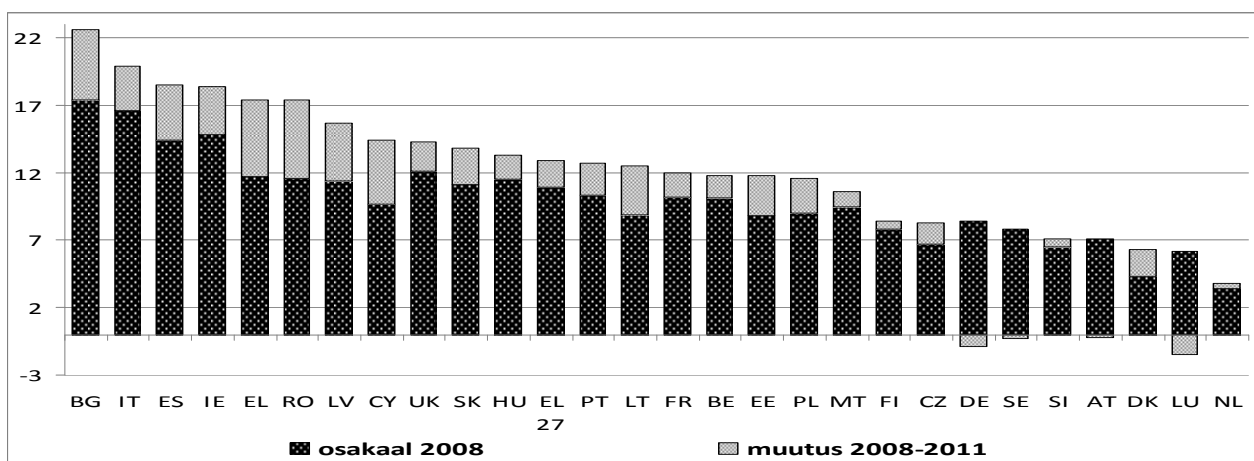
² Pikaajalised töötud moodustavad praegu töötutest üle 44 %.

Rohkem kui viiendik tööturul olevaist noortest on töötud. Noorte olukord tööturul (5,52 miljonit töötut noort) kujutab endast nii majanduslikku kui ka sotsiaalset hädaolukorda. Möödunud aasta jooksul suurenes noorte töötus suuremas osas liikmesriikidest, kahes liikmesriigis on see endiselt üle 50 % ja kuues üle 30 %. 2011. aastal vähenes 20-34 aastaste keskharidusega või sellest kõrgema haridustasemega noorte tööhõivemäär 2008. aastaga võrreldes 4,2 protsendipunkti (77,2 %le), osutades suurenevatele raskustele üleminekul hariduse omandamiselt tööellu.

Koolist väljalangenute tööväljavaated on nõrgad. Koolist väljalangenud on ilmselt Euroopa noore tööjõu haavatavaim rühm. Terves ELis on tööta üle poole koolist väljalangenud noortest. Koolist väljalangenute osakaal langes 14,1 %lt 2010. aastal 13,5 %le 2011. aastal. Liikmesriikide vahel on endiselt suuri erinevusi koolist väljalangenute määras, kuid riikides, kes kehtestasid koolist väljalangemisega võitlemiseks tõhusa ja ulatusliku poliitika, on olukord ka märkimisväärselt paranenud. Koolist langevad tihemini välja ebasoodsamas olukorras olevad noored, näiteks sisserännanud ja vähemusrahvused, nagu mustlased, ning poisid.

Mittetöötavate või haridust ega kutset mitteomandavate noorte osakaal suureneb jätkuvalt. Muret valmistab see, et suurenemine oli suurem liikmesriikides, kus tase oli juba niigi kõrge. Hoolimata noorte meeste puhul täheldatud kaalukamast suurenemisest, on mittetöötavate või haridust ega kutset mitteomandavate noorte hulgas rohkem naisi peaaegu kõigis Euroopa riikides.

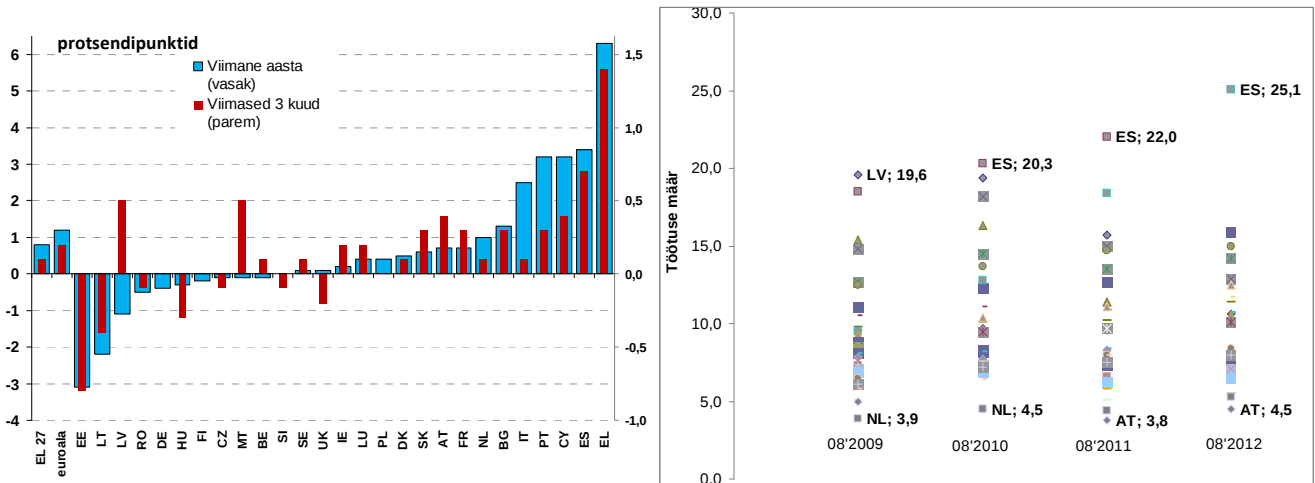
Joonis 3: Mittetöötavate või haridust ega kutset mitteomandavate noorte osakaal 15-24 aastaste hulgas (%)

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring

Liikmesriikide, eriti euroala liikmesriikide töötuse määrade erinevus on viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud. Erisusi võib märgata ka piirkondlikul ja kohalikul tasandil, kus riigist allpool oleval tasandil esineb väga kõrget noorte ja pikaajalist töötust. 2012. aasta augustis oli töötus väikseim Austrias (vaid 4,5 %), samas kui Hispaanias oli see 25,1 %. Suur osa töötusest on koondunud suhteliselt väikesesse arvu riikidesse. Itaalia, Hispaania ja rahalistest toetusprogrammidest abi saavad riigid (Kreeka, Iirimaa, Portugal, Rumeenia) annavad peaaegu pool ELi kogutöötusest ja see osakaal on kriisi jooksul märkimisväärselt suurenenud.

Joonis 4: Töötuse määra muutus (protsendipunktid) 2012. aasta augustile eelnenud aasta ja kolme kuu jooksul ning töötuse määrade erinevuse muutus ajavahemikul august 2009 – august 2012.

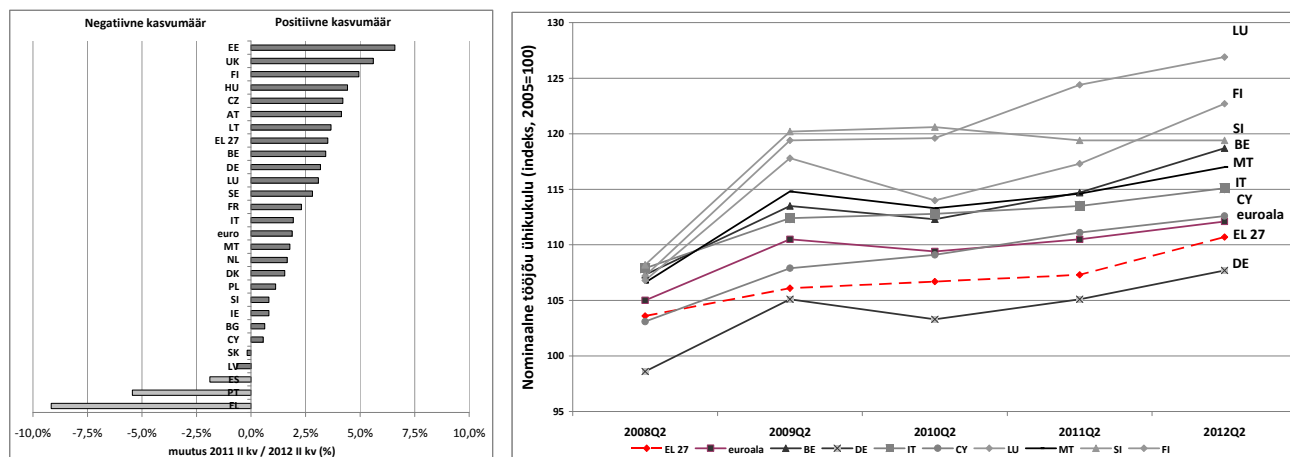
Allikas: Eurostat

Märkused: Eurostat. 2. joonis: 2012. aasta augusti puhul puuduvad andmed viie liikmesriigi kohta. Kasutatud andmed: Eesti ja Läti puhul juuni, Kreeka, Ungari ja Ühendkuningriigi puhul juuli.

Liikmesriikide vaheline lõhe tööhõives ja sotsiaalnäitajates laieneb. Eriti ilmne on see lõuna- ja äärepoolsemate Euroopa riikide puhul. Siiani on suuremat vastupidavust üles näidanud peamiselt Põhja- ja Kesk-Euroopa riigid. Vapustused näivad asümmeetrilised, kuid tihtipeale on paremini hakkama saanud riigid, kelle tööturg on olnud suhteliselt segmenteerimata, heaolusüsteemid tugevad ning kes on suutnud ajutiselt muuta töötaja pikkust ja jaotust (sisemise paindlikkusega).

Hiljutistest andmetest ilmneb, et palgad ja tööjõukulud on hakanud toetama välist tasakaalustamist. 2011. aastal võis Euroopa tööturul näha selgeid märke paranenud palgadünaamikast, kuna nominaalne tööjõu ühikukulu suurenes 2010. aasta reaallanguse järel mõõdukalt. Reaalpalk töötaja kohta vähenes 2011. aastal ligikaudu pooltes liikmesriikides ning kasvas tootlikkusest vähem, kinnitades 2010. aastal alanud palgatulu osakaalu vähenemise trendi. Nominaalse tööjõu ühikukulu arengud on liikmesriigiti mõnevõrra erinevad. Üldiselt järgib nominaalse tööjõu ühikukulu areng järjest enam mustrit, mis toetab välist tasakaalustamist, eristades järjest selgemalt riike, kes peavad rohkem tegelema töötuse vähendamise ja välispositsiooni tasakaalustamisega, ning riike, kelle majanduse taastumine on olnud jätkusuutlikum ja jooksevkonto ülejäägis.

Joonis 5: Nominaalse tööjõu ühikukulu aastane kasvumäär (2011 II kv / 2012 II kv) ja trend kaheksas valitud liikmesriigis (need, kellele adresseeriti palku käsitlevad riigipõhised soovitused), 2008 II kv – 2012 II kv

Märkus: hooajaliselt korrigeeritud kvartaalsed andmed

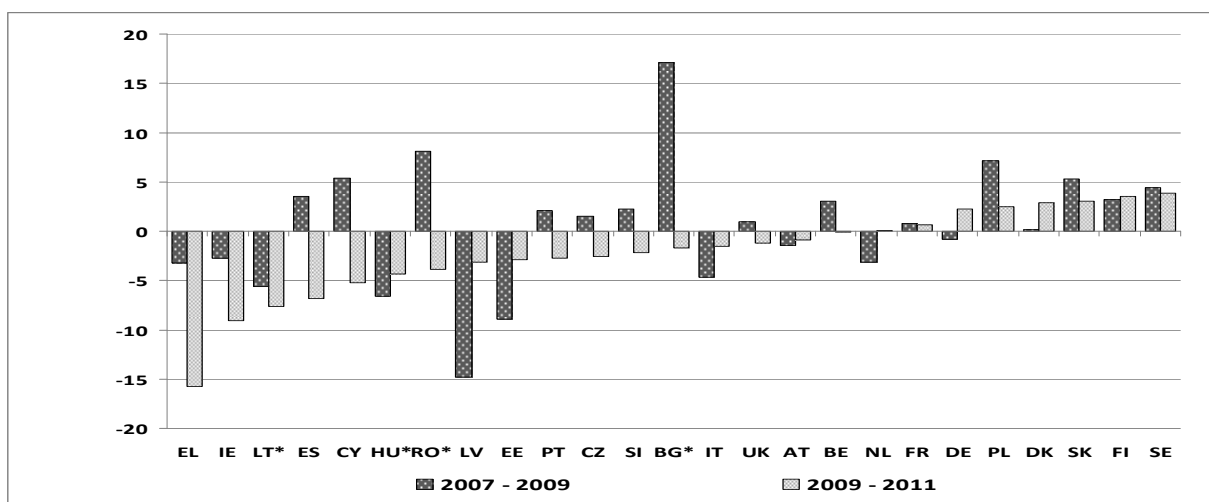
Allikas: Eurostat. 1. joonis: Küprose puhul võrreldakse 2011. aasta I kvartalit ja 2012. aasta I kvartalit (2012. aasta II kvartali kohta puuduvad andmed).

Allikas : Eurostat

Töötuse vähendamise valdkonnas kesiste tulemustega riikides enne kriisi täheldatud reaalpalka jõulisem dünaamika on alates 2010. aastast ümber pöördunud. Sellised arengud on kaasa aidanud ekspordile suunatud sektorite konkurentsivõime järkjärgulisele paranemisele. Tööjõunõudlus ja palgad näivad jätkusuutlikumad nende riikide avatud sektoris, kes on konkreetset alustanud jooksevkonto puudujäägi korrigeerimise protsessi või selle peaaegu lõpule viinud. Lisaks ilmneb andmetest, et 2009. aastani oli reaalpalka dünaamika jõulisem, kuid see trend on alates 2010. aastast ümber pöördunud.

Leibkondade keskmine sissetulek väheneb mitmes liikmesriigis. 2009–2011 vähenes majapidamiste brutosissetulek kolmest liikmesriigist kahes ja riikide olukord lahkes veelgi. Suuremas osas liikmesriikidest nõrgendasid pikaleveninud majandus- ja tööturukriis ning eelarve konsolideerimise vajadus (sealhulgas hüvitiste vähendamine ja maksude suurendamine) nimetatud ajavahemikul riiklike automaatsete stabilisaatorite kaitsvat mõju, kuna toetuste saajate toetuste saamise õigus aegus või toetuste suurus vähenes. Nii vähenes majapidamiste sissetulek eriti liikmesriikides, kus majanduslangus venis pikale. Näib, et alates 2010. aastast rakendatud eelarve konsolideerimise meetmed andsid panuse kodumajapidamiste kasutada jääva sissetulekuosa märkimisväärsesse vähendamisse.

Joonis 6: Majapidamiste brutosissetuleku muutus kriisi ajal

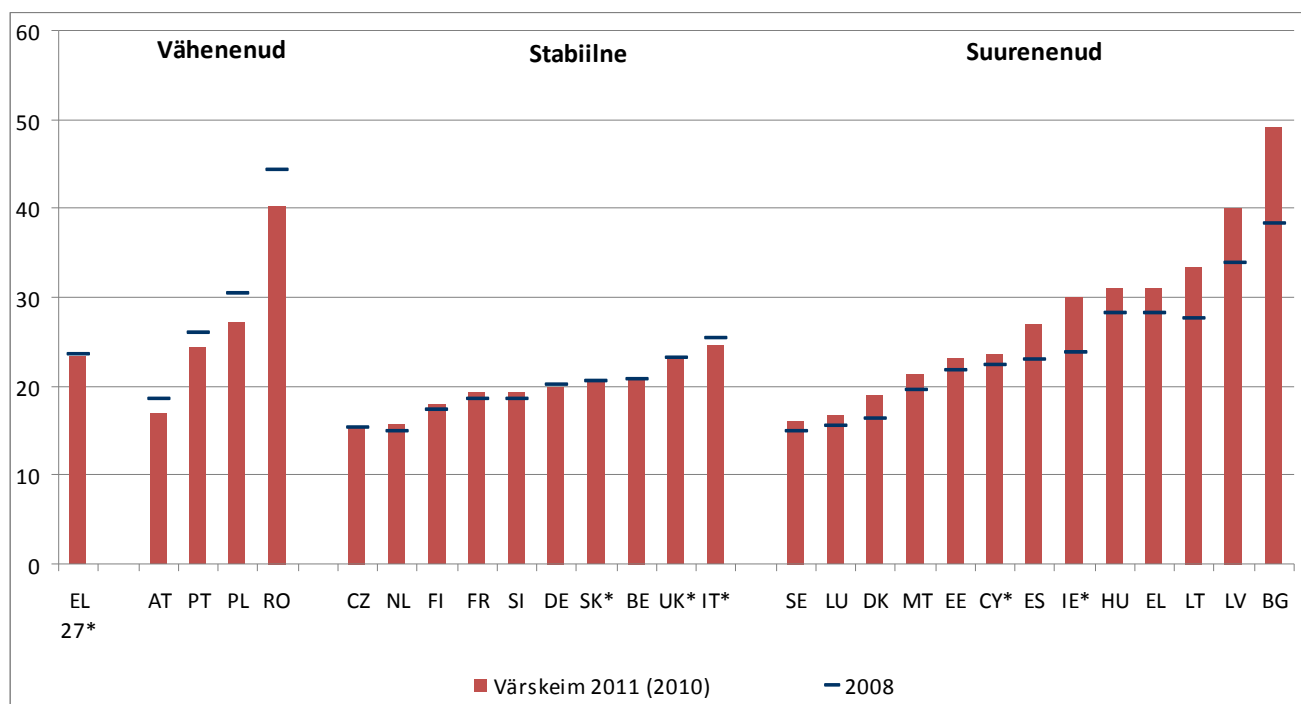

Allikas: Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine.

Nende ELi elanike osakaal, kes tunnistavad, et nende majapidamisel on rahalisi raskusi, on endiselt ajaloo kõrgeimal tasemel, kusjuures viimastel kuudel on olukord veelgi halvenenud. Kõige alumise kvantiili stressiolukorra näitaja aastane suurenemine oli 2012. aastal eriti märgatav Hispaanias ja Itaalias (kus see suurenes 10 protsendipunkti), samas kui kuues liikmesriigis see näitaja vähenes.

Hiljutised andmed osutavad vaesuse ja sotsiaalsele tõrjutuse laienemisele ja süvenemisele. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus elavate inimeste hulk on mitmes liikmesriigis suurenenud alates 2008. aastast, ületades nende liikmesriikide arvu, kus see vähenes. Mõned rühmad sattusid eriti löögi alla (sealhulgas lapsed, üksikvanemaga majapidamised, tööeas elanikkond, eriti noored). Vaesuse süvenemise areng näitab, et vaesuse ohus elavad inimesed jäävad paljudes riikides veelgi vaesemaks, eriti neis riikides, kus üldine vaesuse oht on kõrge. 2010. aastal oli ELis vaesuse ohus elavate inimeste mediaansissetulek 22 % väiksem kui vaesuse alampiir, tunnistades vaesuse süviku süvenemist alates 2008. aastast suuremas osas liikmesriikides.

Joonis 7: Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus elavate inimeste arvu dünaamika ELi liikmesriikides 2008–2011

Allikas: sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika; * andmed: sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika 2011(2010).

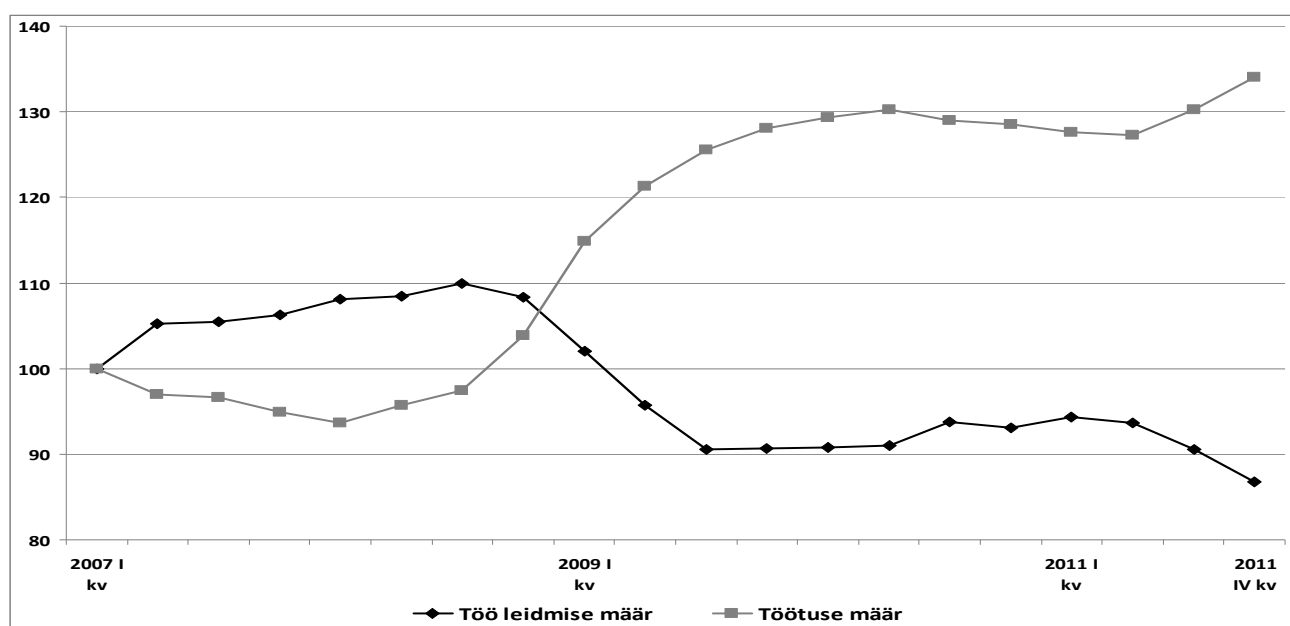
Töötajate vaesus ja sotsiaalne kihistumine suurenevad mitmes liikmesriigis. 2011. aastal moodustasid töötavad vaesed vaesuse ohus elavatest tööealistest täiskasvanutest kolmandiku. 2010. aastal elas vaesuspiirist allpool 8,4 % töötavatest inimestest ning selline oht oli märkimisväärselt suurem ülalpeetavate lastega perede puhul (10,7 %). Naiste puhul töötajate vaesuse esinemine suurenes, kuid meeste puhul on see naistest endiselt kõrgem. 2006–2010 suurenes töötajate vaesus märkimisväärselt kolmandikus liikmesriikides, sealhulgas mõnes kõige jõukamate liikmesriikidest, kelle majandus ja tööturg olid vastupidavamad. Siia võisid oma panuse anda sellised tegurid nagu palgakohandused, töötundide vähendamine, lühiajaline töö ning osalise tööaja ja ajutiste lepingute ulatuslikum kasutamine.

2. TÖÖTURU TÄHTSAMAD PROBLEEMID

Hiljutised tööturutrendid tulenevad osalt tsüklilisest liikumisest, eelkõige sügavast majanduskriisist, aga ka tööturu struktuursetest ja institutsioonilistest probleemidest, mis mõjutavad majandustegevust ja tööturu toimimist.

Töökohtade netoloomine (tööhõive kasv) on pidevalt vähenenud nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil, välja arvatud 2010. aastal. Alates 2011. aasta keskpaigast on tööjõu kasvumäär Euroopas tervikuna muutunud taas negatiivseks. See kujutab endast töö leidmise (töötute puhul) väheneva trendi ja töö kaotamise suureneva trendi netotulemust, mis nõuab tööjõunõudlust ja töövõimalusterohkemat kasvumustrit stimuleerivat poliitikat³. Samal ajal võib struktuuri- ja ühtekuuluvusfondidest toetatavate töökohtade loomise kavade puhul aga täheldada märkimisväärset positiivset arengut nii töökohtade brutoloomisel kui ka idufirmade toetamisel.

Joonis 8: Töötuse määra ja töö leidmise määra indeks EL 27s, 2007 I kv – 2011 IV kv.

Allikas : Eurostati andmetel põhinevad komisjoni talituste arvutused

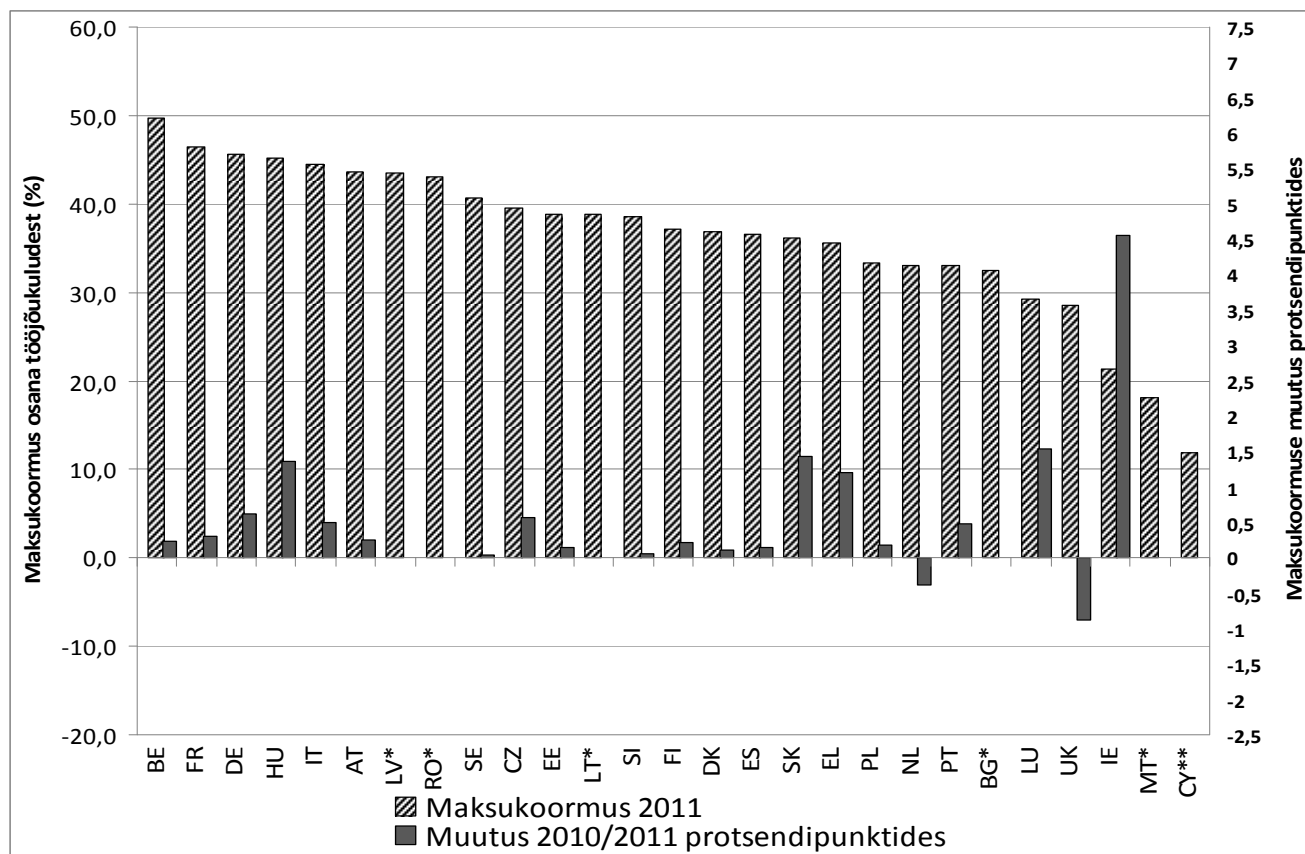
Kui tegeletaks oskuste puudujäägi probleemiga, võiks ulatuslikumalt kasutada mõningate põhivaldkondade töökohtade loomise potentsiaali. Prognoositakse, et ökotööstuses luuakse 2020. aastaks ligikaudu 8 miljonit töökohta, kusjuures 2,8 miljonit töökohta luuakse ressursitõhususe meetmete, 2 miljonit energiatõhususe poliitika rakendamise ning veel 3 miljonit taastuvenergiasektori arendamise raames⁴. 2012. aastal töötab hinnangute põhjal konkreetselt ELi ökotööstuses 3,4 miljonit inimest, mis on rohkem kui 2008. aastal (2,7 miljonit), näidates, et isegi praeguses majanduskliimas on rohelises sektoris tööhõive suurenemise potentsiaali. 2005–2009 aitas taastuvenergiasektor luua enam kui 300 000 uut töökohta. Tervishoiu ja sotsiaaltöö sektor lõi 2008–2011 ligikaudu 1 866 000 uut töökohta. Lisaks prognoositakse, et selle sektori nõudlus uute töötajate järele suureneb: 2010–2020 luuakse hinnanguliselt 8 miljonit uut töökohta. IKT sektoris oodatakse 2015. aastaks kuni 700 000 täitmata töökohta IKT-spetsialistidele. Mõlemal sektoril on sarnane probleem: asendada vananev tööjõud nooremate töötajatega. Märkimisväärne oskuste puudujääk on tavapärane rohelise majanduse, IKT ja tervishoiu sektoris, eelkõige spetsiifilisi oskusi nõudvate töökohtade puhul.

³ Vt Euroopa Komisjoni tööhõivepakett, aprill 2012.

⁴ Komisjoni talituste töödokument (2012) „Rohelise majanduskasvu tööhõivepotentsiaali rakendamine”, 92 (lõplik), 18.4.2012.

Tööjõumaksud on endiselt kõrged ja on mitmes liikmesriigis isegi tõusnud, kuid muudatused maksude struktuuris vähendavad tööjõukulusid. Kõrge maksukoormus ei motiveeri leibkonna teisi palgasaajaid ja väikese sissetulekuga ja madala kvalifikatsiooniga töötajaid töötama ning võib nende tööhõivemäära kokkuvõttes negatiivselt mõjutada. 2011. aastal oli EL 27 keskmine maksukoormus 39,6 % võrreldes 21 %ga Šveitsis, 29,5 %ga USAs ning 30,8 %ga Jaapanis ja Kanadas. 2010–2011 suurenes Euroopa maksukoormus keskmiselt 0,3 protsendipunkti, mõjutades ka madala sissetulekuga inimesi. Suurenemine on olnud üldiselt suurem liikmesriikides, kus maksukoormus on juba niigi kõrge. Peamiselt on see tulenenud aga muudatustest tulumaksus ning mitmel juhul on seeläbi vähenenud tööandjate sotsiaalkindlustuskulud, vähendades seega tööjõukulusid.

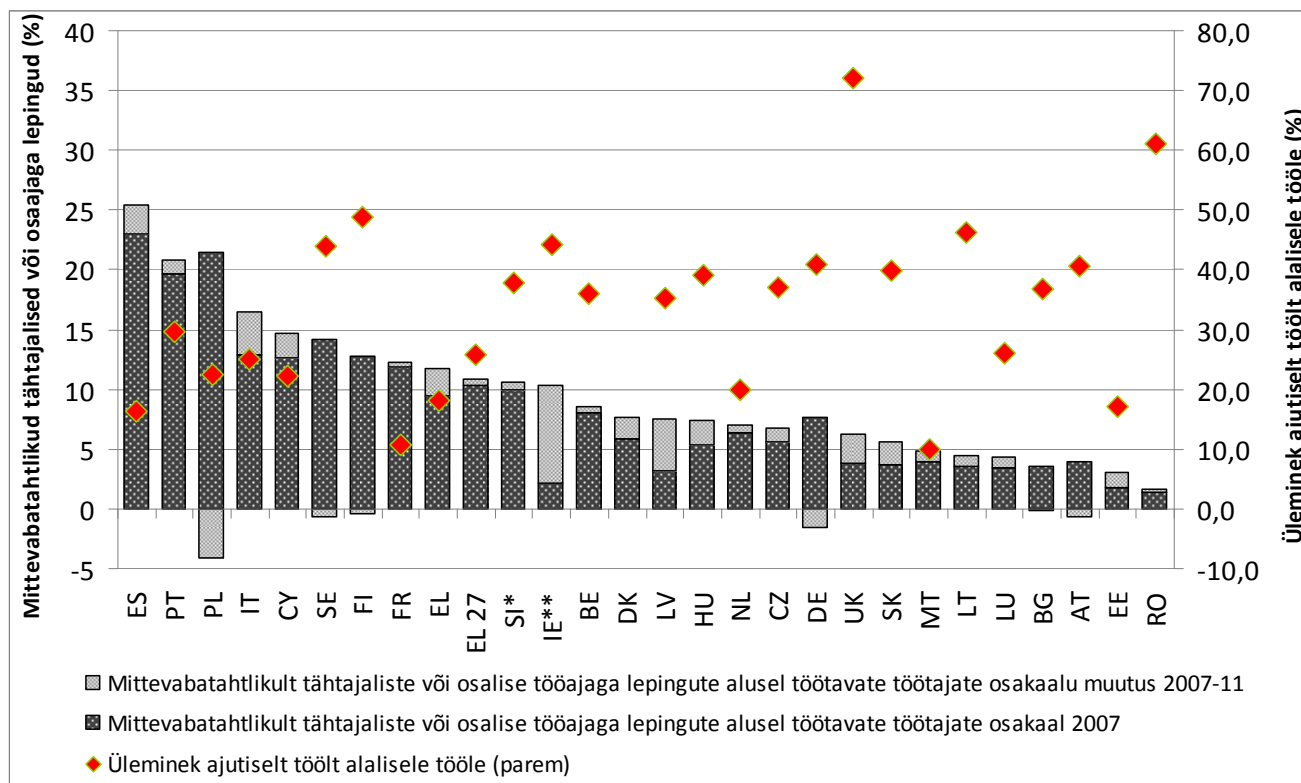
Joonis 9: Madala sissetulekuga töötajate (kasutades selle rühma lähendina 67 % keskmisest palgast) kogu maksukoormus 2011. aastal ja aastane muutus 2010–2011.

Lühikirjeldus: *OECDsse mittekuuluvate ELi riikide (Bulgaaria, Läti, Leedu, Malta ja Rumeenia) kohta vaid 2010. aasta andmed; **Küprose kohta 2007. aasta andmed. Nimetatud riikide puhul maksukoormuse muutus 2009–2010 (Küprose kohta 2006–2007). Allikas: OECD

Ajutiste lepingute ja osalise töötaja kasutamise laienemise tõttu jätkub tööturu killustumine. 2007–2011 suurenes mittevabatahtlikult tähtajaliselt või osalise tööajaga töötavate töötajate osakaal 27 liikmesriigist 21s. Liikmesriikide vahel on suured erinevused, kuid suurim killustumine iseloomustab Vahemeremaid ja Poolat. Tööturu killustumise peapõhjus on töökaitset käsitlevate õigusaktide lahknevus alaliste töökohtade ja tähtajaliste/ajutiste töökohtade puhul. 2011. aastal töötas 15–64 aastastest töötajatest mittevabatahtlikult ajutise lepinguga 60,4 %. Alalise lepinguga värbamise tõenäosus on väiksem rangemate töökaitseõigusaktidega liikmesriikides.

Joonis 10: Mittevabatahtlikult tähtajaliste või osalise tööajaga lepingute alusel töötavate töötajate osakaal (2007 ja 2011) ning üleminek ajutiselt töölt alalisele tööle (2010. aasta andmed)

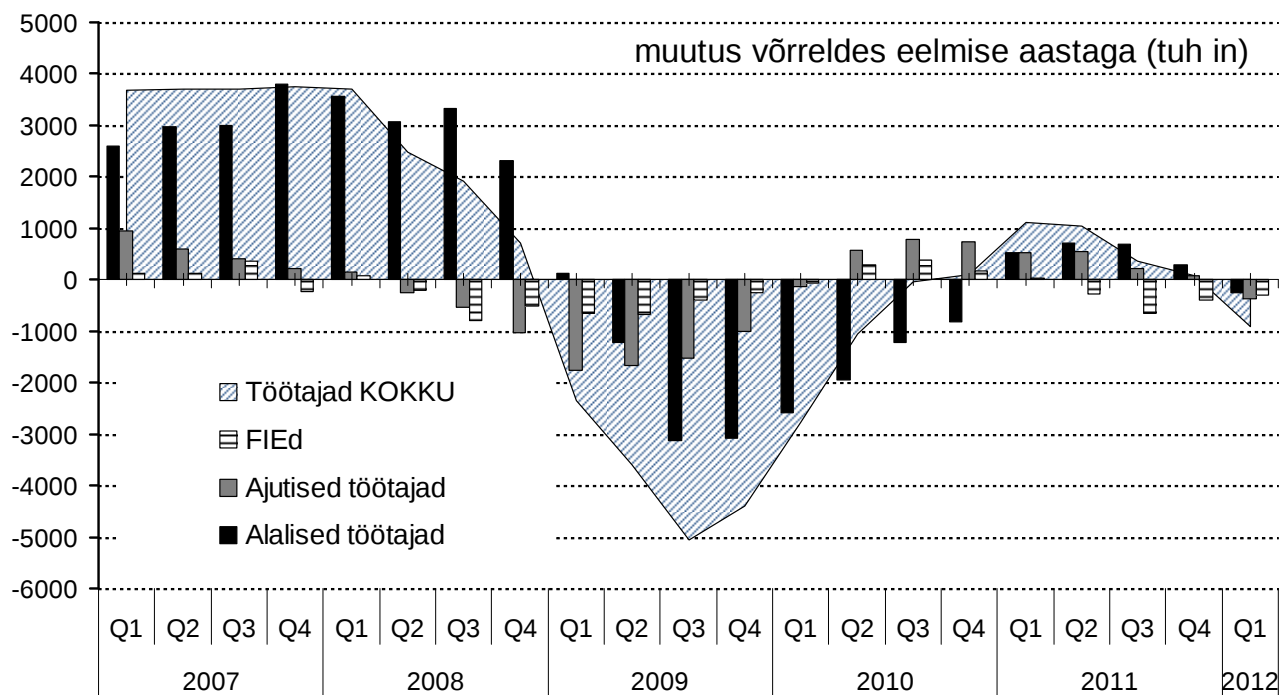

Lühikirjeldus: *Sloveenia kohta 2011. aasta andmed; **Iirimaa kohta vaid 2007. aasta andmed.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring ning sissetulekut ja elamistingimusi käsitlev ühenduse statistika.

Noored on ELi tööturu ajutise töö segmentis äärmiselt ülesindatud ja nende olukord on aja jooksul halvenenud. 2011. aastal töötas ajutise lepingu alusel umbes 42,5 % ELi noortest töötajatest, võrreldes 14,0 %ga tööealise elanikkonna hulgas keskmiselt. Andmetest ilmneb, et noorte hulgas võivad ajutised töökohad teatavas ulatuses kujutada endast hüppelauda alalisele töökohale, kuid nii ei ole see mitmes liikmesriigis, kus ajutiselt alalistele lepingutele ülemineku määr on eriti madal.

Joonis 11: Alalistel ja ajutistel töökohtadel töötajad, füüsilisest isikust ettevõtjad ja töötajad kokku (15-64), 2007 I kv – 2012 I kv.

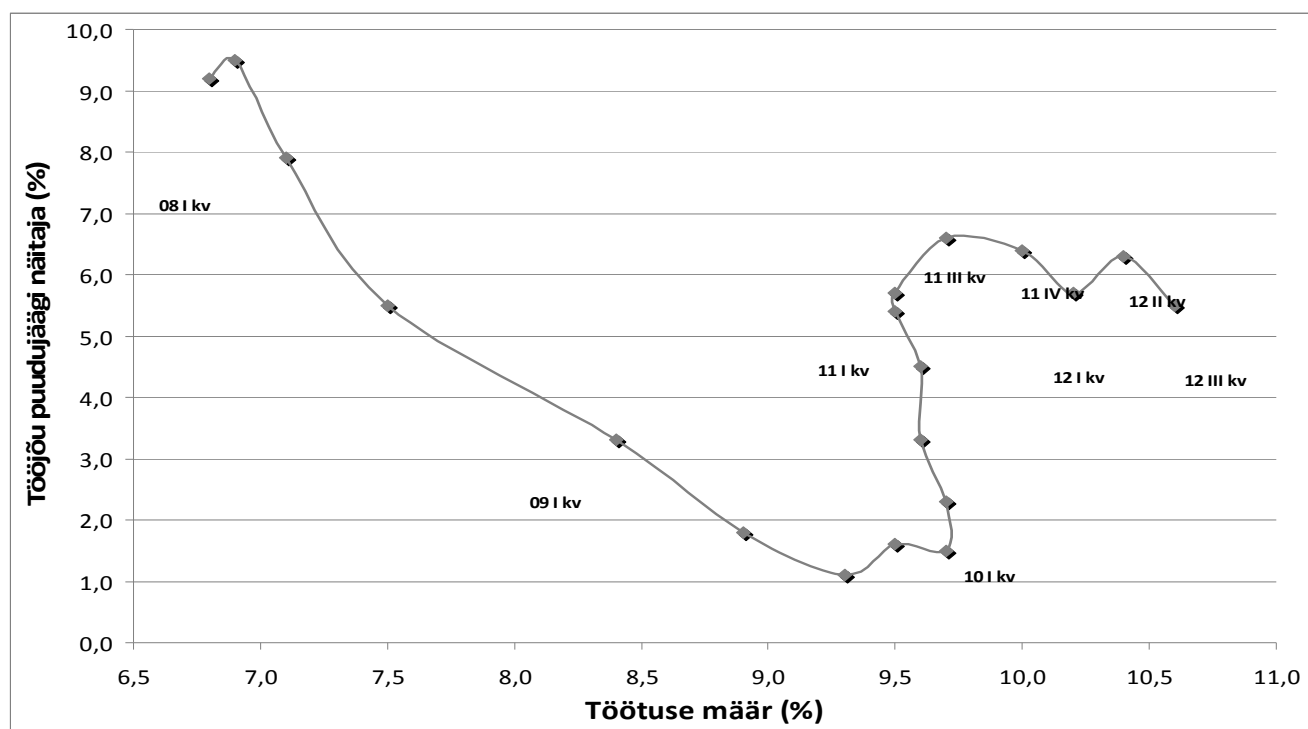

Allikas : Eurostat

Kriisiaegsest töökohtade arvu kasvust moodustas märkimisväärse osa osalise tööajaga töö. Kui kogu tööhõive 2008–2010 vähenes ja täisajaga töötajate arv vähenes 6,2 miljoni võrra, siis osalise tööajaga töötajate arv suurenes samal ajal 1,1 miljoni võrra. Osalise tööaja kasutamine on viimastel aastatel stabiilselt laienenud ja saavutas 2011. aastal 18,8 %. Töötavatest naistest ligikaudu kolmandik töötab osalise tööajaga (meestest vaid 8,1 %), korreleerudes asjaoluga, et lastehoiuteenustega on hõlmatud vaid 28 % alla 3 aastastest lastest ja 84 % üle 3 aastastest lastest.

On hiljutisi märke Euroopa tööturu oskuste ja töökohtade kokkuviiamise nõrgenemise kohta. Suurema osa liikmesriikide puhul on Beveridge'i kõver, mis seostab töötuse ja täitmata töökohtade määrasid, nihkunud veelgi rohkem paremale. Kolmel liikmesriigil on aga alates 2008. aasta algusest Beveridge'i kõver liikunud sümmeetriliselt (Belgia, Austria ja Soome) ning ühe liikmesriigi (Saksamaa) puhul on kõver pöördunud sissepoole, andes tunnistust tööturu ning oskuste ja töökohtade kokkuviiamise paranemise kohta. Halvenemine võib tuleneda teatavaks tööks nõutavate oskuste ja haridustaseme mittevastavusest, suurenevast pikaajalisest töötusest, ebapiisavast demograafiliste muutuste arvessevõtmisest ja tööturuasutuste pakutavate teenuste ebatõhususest. See võib tuleneda aga ka geograafilise ja ametialase liikuvuse häiretest ja tõketest ning tööandjate ja töövõtjate vahel liikuva teabe asümmeetrilisusest. Euroopa kodanikel esineb üle piiride liikudes endiselt õiguslikke, halduslikke ja praktilisi tõkkeid. Nähakse ette edasisi reforme, et muuta EURES⁵ nõudlusel põhineva ELi-sisese värbamise, töö leidmise ning oskuste ja töökohtade kokkuviiamise vahendiks, mis võimaldab liikmesriikidel arendada nende EURESe-teenuseid vastavalt konkreetsetele majanduslikele vajadustele, toetades näiteks ebapiisavalt kaetud kutsealasid ja konkreetseid töötajate rühmi, sealhulgas noori.

Joonis 12: Beveridge'i kõver, EL 27, 2008 I kv – 2012 III kv

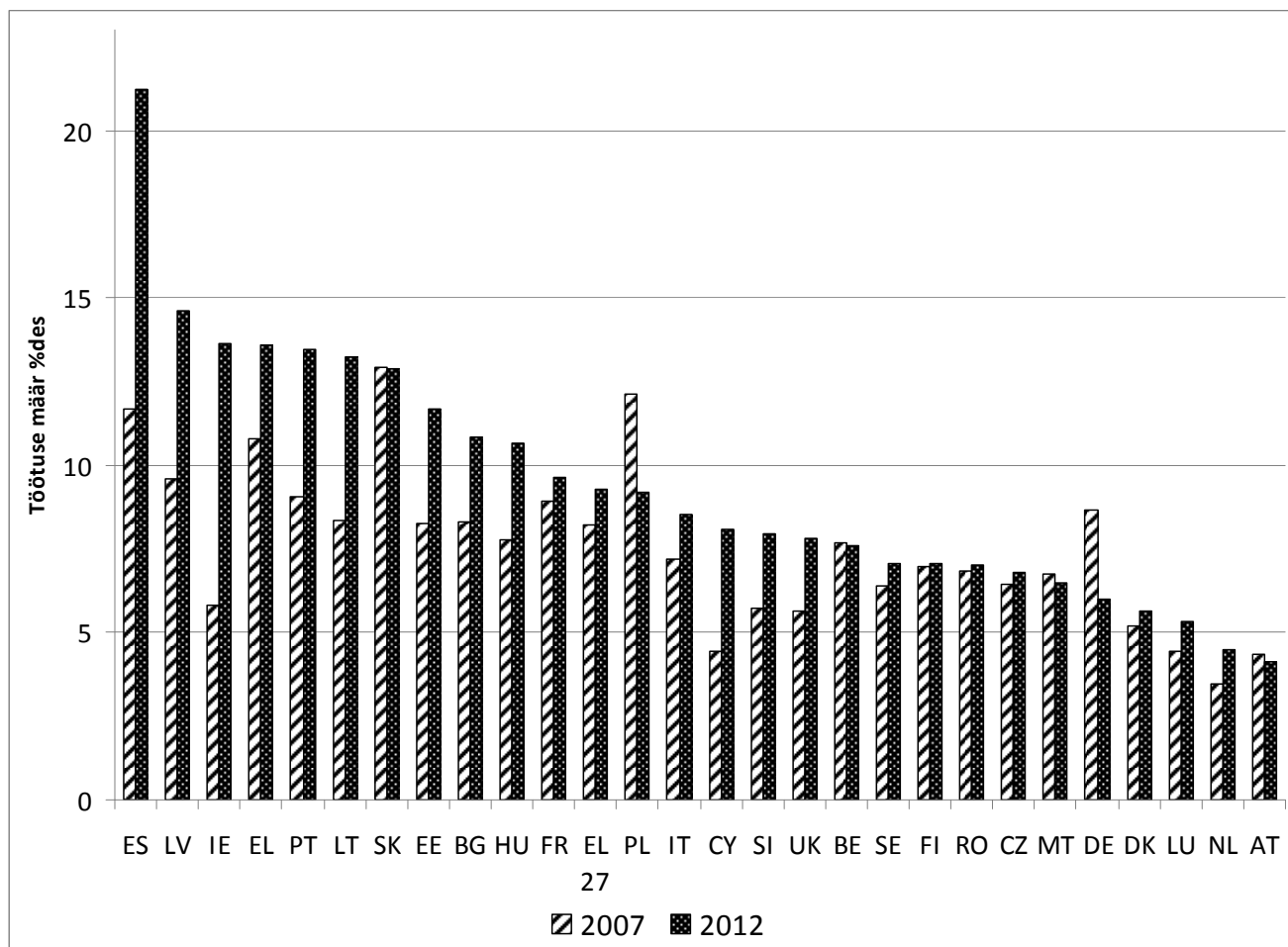

Allikas: Eurostat, kasutatud andmed: i) töötuse määr (%) ja ii) tööjõupuuduse näitaja (%), tuletatud ELi ettevõtete uuringu tulemustest.

⁵ 31 Euroopa tööturuasutuse võrgustik, mille kaudu toetatakse töötajate liikuvust liikmesriikide, EMP riikide ja Šveitsi vahel.

Püsiv struktuurne töötus võib muutuda krooniliseks. Beveridge'i kõvera nihkumine väljapoole võib olla ajutine, sest on võimalik, et tööturg püüab reageerida muutuva majandustegevusele ja sellega kohaneda, tuues kaasa näiteks palgadünaamika muutused, ümberkoolituse või aktiivsema tööturupoliitika. Nihe võib aga ka viidata pikemaajalistele struktuursetele probleemidele, mis ähvardavad püsivalt suurendada struktuurset tööpuudust. Andmetest ilmneb, et struktuurse tööpuuduse tase, mida mõõdetakse tasakaalulise tööpuuduse määraga, on alates kriisi algusest tõusnud suuremas osas ELi liikmesriikidest ja et sellega on kaasnenud Beveridge'i kõvera halvenemine.

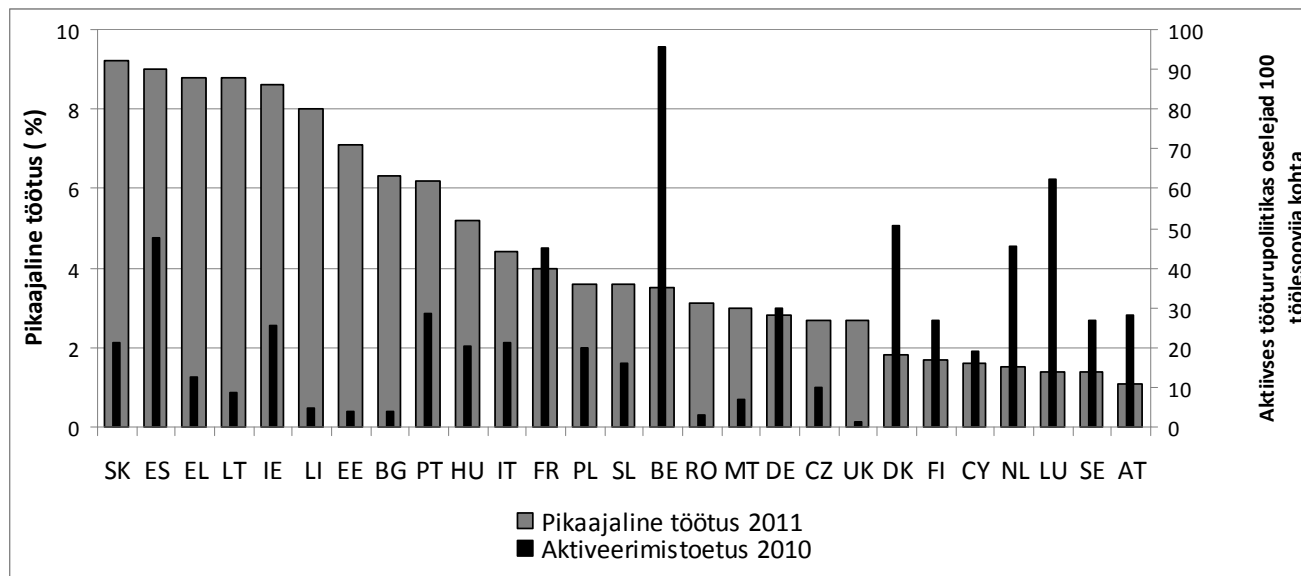
Joonis 13: Tasakaaluline tööpuuduse määr liikmesriigiti (%).

Allikas: majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi andmebaas AMECO.

Aktiivse tööturupoliitika kulu töötü kohta on hiljaaegu langenud. Andmeist ilmneb, et aktiivsel tööturupoliitikal on positiivne mõju tööhõivemääradele, eriti naiste ja madala kvalifikatsiooniga töötajate puhul. Pikaajaline töötus on madalaim nendes liikmesriikides, kus on ühtlasi kõrgeim aktiivses tööturupoliitikas osalemise määr, ehkki headele tulemustele võivad olla kaasa aidanud ka muud asjaolud. Sellest hoolimata vähenesid aktiivse tööturupoliitika tegelikud vahendid töötü kohta 2007–2010 enam kui 20 %⁶.

Joonis 14: Osalemine aktiivses tööturupoliitikas 2010 ja pikaajalise töötuse määr 2011

Allikas: Eurostat

Sotsiaalkaitse süsteemi kui automaatse stabilisaatori puhvermõju majapidamiste sissetulekule on pärast 2009. aastat hakanud nõrgenema. Kriisi esimeses etapis mängisid majapidamiste sissetuleku säilitamisel olulist rolli sotsiaaltoetused. 2009. aastal ja 2010. aasta esimeses pooles avaldasid euroalal majapidamiste brutosissetuleku muutusele positiivset mõju netosotsiaaltoetused ja vähendatud maksud. Majanduskriisi teises etapis hakkas selline mõju aga nõrgenema. 2010. aasta lõpus hakkas sotsiaaltoetuste mõju majapidamiste brutosissetulekule muutuma negatiivseks. Mõnes riigis ei saa järjest suurem hulk elanikke abi mitte ühegi kava raames. Nõrgenemine on seotud toetuse saamise õiguse lõppemisega, algselt sissetuleku toetamiseks võetud vabatahtlike meetmete lõpetamisega ning mõnes riigis sotsiaalkulude vähendamisega, mis moodustasid osa eelarve konsolideerimise kavadest.

Liikmesriikide kulude tõhususes on märkimisväärsed erinevusi, eelkõige nende tulemustes ja vaesust vähendavas mõjus kuluühiku kohta, isegi kui sotsiaalkaitse ülesehitus ja kulude struktuur on sarnane. Maksu- ja toetussüsteemid on sissetuleku vähesuse ennetamise ja sellega võitlemise tähtsamaid vahendeid. 2010. aastal vähendasid kulutused sotsiaaltoetustele (välja arvatud pensionidele) vaesuse määra ELis 26%lt 16%le, st 37%. Sellest hoolimata saavutavad sotsiaalkaitsele sarnaseid summasid kulutavad liikmesriigid suhteliselt erinevaid tulemusi ja vastupidi. Mõni riik suudab vähendada laste ja eakate vaesust või haiguse tõttu töölt puudumist väiksemate kuludega kui teine. Mõni riik suudab pakkuda inimestele suuremaid toetusi, kuna suudab vähendada aega, mille jooksul inimesed toetusi saavad, tuues nad kiiresti tagasi tööle. Inimeste tööle suunamisele võiks kaasa aidata tasakaalu leidmine majanduslikust olukorrast sõltuvate ja üldiste toetuste ning rahaliste ja mitterahaliste toetuste vahel. Sotsiaalkaitse kulude võrdlemine vaesuse vähendamisega vihjab sellele, et mõned süsteemid on teistest tõhusamad. Bulgaaria, Läti, Poola ja Rumeenia on madalate kulude ja madala mõjuga; Hispaania, Itaalia, Portugali, Küprose (ja Kreeka) tulemused on

⁶ OECD hinnang OECD tööturukavade ja OECD peamiste majandusnäitajate andmebaaside põhjal.

sarnased, kuid kõrgemate kuludega. Nende tulemused ka laste vaesuse vähendamisel on allpool ELi keskmist.

Jätakuvalt esineb suuri probleeme aktiivse kaasamise strateegiate täielikul rakendamisel, mille raames keskendutakse samaaegselt piisavale sissetulekutoetusele, kaasavale tööturule ning juurdepääsule kvaliteetsetele teenustele. Mitmes liikmesriigis võib nüüd märgata liikumist aktiivse heaolupoliitika ja töötamise rahaliste takistuste vähendamise suunas. Sellest hoolimata esineb liikmesriikide vahel jätkuvalt erinevusi sotsiaaltoetustega hõlmatuses tasemes ja sissetuleku alampiiri kavades ning endiselt on probleeme jõudmisel kõige vaesemate elanikkonnarühmadeni (näiteks kodutute ja mustlasteni). Piisava sissetulekutoetuse tagamine on tõhus vahend töötamisele ülemineku soodustamiseks, sotsiaalse kaasatuse edendamiseks ja kogunõudluse elavdamiseks. Kvaliteetne ja taskukohane lastehoid toetab vanemate osalemist tööelus ja annab lastele eluks parimad võimalused, kuid on tõendeid, et kõige haavatavamate perede osalemise määr on üldjuhul madalam selliste asjaolude tõttu nagu kättesaadavus ja juurdepääs, taskukohasus, tingimuste täitmine ja vanemate valik.

3. TÖÖTURU STRUKTUURIREFORMIDE ELLUVIIMINE

Euroopa Ülemkogu 1.-2. märtsi 2012. aasta kohtumisel, millel käsitleti komisjoni 2012. aasta majanduskasvu analüüsi, anti liikmesriikidele poliitilisi juhiseid riiklike reformiprogrammide esitamiseks koos tööturureformi kavaga, mis võimaldaks saavutada ELi tööhõivesuuniste peaeesmärgid. Komisjoni ettepanekute alusel võttis nõukogu vastu riigipõhised soovitusel, osutades valdkondadele, kus liikmesriigid peaksid muutma oma poliitikat. Soovitusel esitati tööhõivepoliitika suunistega hõlmatud valdkondades.

Järgnevas punktis käsitletakse liikmesriikide poliitilisi meetmeid nende riiklike reformikavade ja 2012. aasta majanduskasvu analüüsis sätestatud prioriteetide seisukohast.

3.1. Tööjõu kasutamine majanduskasvuks

Mitu liikmesriiki (Belgia, Tšehhi Vabariik, Eesti, Ungari, Iirimaa ja Portugal) võtavad meetmeid **aktiivse tööturupoliitika ja riiklike tööturuasutuste** tugevdamiseks. Belgias suurendati teadmispõhist tööd tegevate töötajate (st era- ja avaliku sektori teadustöötajate) palgatoetusi. Tšehhis kasutatakse aktiveerimisemeetmena tööbüroo kooskõlastatavat üldkasulikkude tööd. Eestis pakutakse 2012.–2013. aasta uue tööhõiveprogrammi raames laialdasemaid aktiivse tööturupoliitika meetmeid ja laiendatakse eri meetmete sihtrühmasid. Ungaris tugevdati aktiivset tööturupoliitikat, keskendudes riiklike tööturuasutuste töötajatele, kliendikesksete teenusmodelite arendamisele, mikroettevõtete ja VKEde teenuspaketele, riiklike tööturuasutuste portaali funktsioonide laiendamisele ja e-teenustele ning riiklike tööde kavade muutmisele. Irimaal seatakse meetmete kohaldamisel tingimusi, mis innustavad osalise tööajaga töötajaid rohkem täistööajale. Ka Portugalis võetakse meetmeid riiklike tööturuasutuste tõhususe suurendamiseks ning töötute jaoks loodi palgatoetuste kavad.

2011. ja 2012. aastal jäi tööjõu maksukoormus kõrgeks ning tööjõukulud üldiselt suurenesid hoolimata sellest, et mõningaid edusamme tehti mõne haavatava töötajaterühma, näiteks madala kvalifikatsiooniga / madala sissetulekuga töötajate puhul. Mitu liikmesriiki (Belgia, Taani, Küpros, Soome, Kreeka, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Prantsusmaa, Luksemburg, Madalmaad, Portugal, Sloveenia, Ühendkuningriik) tõstsid hiljuti **üksikisiku tulumaksu**, suurendades selleks enamasti üldmäärasid. Paljudel juhtudel kehtestati selleks kõrge sissetulekuga maksumaksjatele ajutiselt üldised lisamaksud või solidaarsusmaks (Kreeka, Itaalia, Küpros, Luksemburg, Portugal, Hispaania). Ka Austria ja Tšehhi plaanivad peatselt kehtestada sarnased meetmed. Mitmes riigis (Austria, Bulgaaria, Küpros, Prantsusmaa, Kreeka, Ungari, Läti, Poola, Portugal, Ühendkuningriik) suurendati ka sotsiaalkindlustusmaksid.

Tööjõu maksukoorma vähendamise meetmed olid peamiselt suunatud konkreetsete rühmade tööstiimulite suurendamisele ja üldjuhul hõlmasid need muudatusi maksubaasis. Näiteks Belgias on terve komplekt sotsiaalkindlustussoodustusi suunatud noortele, madala palgaga ja vanematele töötajatele, samuti uusi töötajaid värbavatele VKEdele või füüsilisest isikust ettevõtjatele. Soomes ja Ungaris kohandati maksusoodustusmeetmeid ka madala ja keskmise sissetulekuga töötajate suhtes, suurendades maksukrediiti ja põhitoetusi. Rootsi suurendas töötasu puhul kohandatavat põhilist sissetulekutoetust üle 65-aastaste töötajate puhul, et pikendada aktiivse tööelu perioodi.

Ettevõtete loomise ja füüsilisest isikust ettevõtjate toetamiseks võetakse mitmeid meetmeid (Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Iirimaa, Malta, Ungari, Poola, Portugal, Ühendkuningriik). Austrias antakse katseprojekti raames täiendavat toetust praktikantidele ja praktikakohti pakkuvatele ettevõtetele, sealhulgas õigusabiteenuseid ja vahendamist. Belgias võetakse meetmeid, et parandada ettevõtete juurdepääsu krediidile, edendada haldusmenetluste lihtsustamist ja vähendada tootlustusettevõtete sotsiaalkindlustusmaksleid. Bulgaarias edendatakse füüsilisest isikust ettevõtjaks registreerumist, pakkudes juhendamist, koolitust ja abi oma ettevõtte asutamiseks või pakkudes äsjaloodud väikeettevõtetele sisseseadet ja parandusteenuseid. Hispaanias lihtsustatakse ettevõtete loomist, vähendades väiksemate ettevõtete halduskoormust ja lubades turismipiirkondades pikema lahtiolekuaegu. Iirimaa antakse mitmekülgset abi, sealhulgas kapitalitoetusi, kasutatakse laenufondi ja -tagatise, stiimuleid ettevõtete asutamiseks jne. Maltal võetakse meetmeid füüsilisest isikust ettevõtjaid takistava bürokraatia vähendamiseks ning välja on kuulutatud uus mikrotagatise kava, et aidata füüsilisest isikust ettevõtjatel ja väikeettevõtetel hankida pangalaenu tagatise. Poolas edendatakse ettevõtlust, füüsilisest isikust ettevõtjaks registreerumist ja majandustegevust ESFi kaudu. Portugalis antakse ettevõtjatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele juurdepääs krediidile ning töötutele, kes soovivad luua oma ettevõtte, antakse tehnilist tuge. Ühendkuningriigis võimendati riiklikku laenu tagatise kava, et innustada panku laenama VKEdele vabamalt.

Mõned liikmesriigid on võtnud meetmeid, **millega kohandatakse töötute toetusi**, et toetada tööle naasmist (Belgia, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Rootsi). Belgias on viidud läbi töötute toetussüsteemi reform, mille tulemusena toetused vähenevad senisest varem ja kiiremini. Hispaanias on vähendatud mitme töötute rühma toetusi. Portugalis vähendatakse uue seadusega töötute toetuste maksimumkestust ja summasid, et vähendada toetustest sõltumise ja pikaajalise töötuse ohtu. Rootsis kehtestati rangemad toetuskõlblikkuse eeskirjad, madalamad sissetuleku asendamise määrad ja töötute toetuste saamise maksimumkestused.

Hispaanias tehakse täiendavaid jõupingutusi **ühise vastutuse** tugevdamisel, seades toetuse saamise tingimuseks osalemise aktiivse tööturupoliitika meetmetes. Iirimaa kehtestati töötajatele selgemad tingimused, pöörates erilist tähelepanu pikaajalistele töötutele. Itaalias asendatakse praegune töötute toetuste süsteem järk-järgult uue tööhõive sotsiaalkindlustuse süsteemiga.

Mitu liikmesriiki on võtnud meetmeid tegelemaks **palgakujundusega**, et tagada palkade ja tootlikkuse kooskõlastatud areng (Kreeka, Hispaania, Portugal). Hispaania hiljutise tööturureformiga seati esikohale ettevõttesisesed otsused tööaja ja palkade kohta ning muudeti valdkondlikest lepingutest kõrvalejäämine ettevõtete jaoks lihtsamaks. Portugalis tagatakse ettevõtte tingimustele vastavad palgaarendused sellega, et kaotatakse kollektiivlepingu sõlmimise kohustus, kui esindusühingud hõlmavad vähem kui 50 % töötajate koguarvust.

Saksamaal hõlmab sektoripõhine miinimumpalgasüsteem järjest enam sektoreid. Ungaris jõustus 1. juulil 2012 uus tööseadustik, tuues kaasa miinimumpalga 19 % tõusu. Kreeka on võtnud palkade kujundamise meetmed otsusega vähendada miinimumpalku ja kehtestada noorte diferentseeritud miinimumpalgad.

Mitu liikmesriiki (Austria, Bulgaaria, Saksamaa, Hispaania, Läti, Ungari) on võtnud **tööjõu liikuvuse parandamise** meetmeid. Austrias viidi lõpule puna-valge-punase kaardi (kriteeriumidel põhinev punktisüsteem kolmandate riikide kodanike juurdepääsuks tööturule) juurutamine, hakates seda välja andma ka ebapiisavalt kaetud kutsealade kvalifitseeritud töötajatele. Bulgaarias tagatakse riikliku kvalifikatsiooniraamistiku vastuvõtmisega õpilaste ja töötajate kutseõppe ning tööandjate haridus- ja kutsealaste nõudmiste läbipaistvus. Saksamaal kiideti heaks seadus, millega langetatakse väljastpoolt ELi pärit kõrgharitud sisserändajate sissetulekupiiri. Lätis esitati ettepanek ümberasumistoetuse skeemiks, et toetada töötajaid, kes kolivad tööle teise asukohta/omavalitsusse. Ungaris toetab valitsus liikuvust sellega, et annab rahalist toetust nende registreeritud töötute üürimaksete tasumiseks, kes kolivad oma elukohast 100 km kaugusele.

Liikmesriigid võtavad meetmeid, et **vähendada varast kõrvalejäämist tööelust** (Austria, Belgia, Hispaania, Taani, Iirimaa, Holland, Ungari, Ühendkuningriik). Austrias viidi läbi reform töövõimetuspensionide arvu vähendamiseks. Belgias suurendati vanemate töötajate vanuse alampiiri juurdepääsuks ajakrediidi süsteemile ja osalise tööajaga varase pensioni süsteemi kasutamine lõpetati. Taanis nõutakse töövõimetuspensionide reformikavaga, et enne varase pensioni kaalumist peavad tööturule naasmise võimalused olema ammendatud. Hispaanias kiirendatakse ametliku pensioniea tõstmise ajakava, varane pensionile jäämise iga tõuseb 61-lt 63-le ja varase pensionile jäämise korral kohaldatakse pensionivähendus suureneb ning osalisele pensionile jäämise võimalus peatatakse kaheks aastaks. Irimaal lubatakse uute algatustega haigus- või töövõimetustoetust saavatel inimestel nii töötada kui saada ka toimetulekutoetust ning ametlik pensioniiga pikeneb 2028. aastaks 68 aastale. Madalmaades võetakse meetmeid pensioniea järkjärguliseks tõstmiseks 67 aastale 2023. aastaks ning nüüdseks võib pensioniea siduda oodatava elueaga. Ungaris on varasest pensionilejäämise võimalusest üldjuhul loobunud. Ühendkuningriigi valitsus teatas hiljuti kavadest siduda pensioniiga oodatava elueaga.

Meetmeid võetakse ka **tööelu pikendamiseks** (Austria, Belgia, Bulgaaria, Saksamaa, Eesti, Soome, Luksemburg, Poola, Ühendkuningriik). Austrias tehakse kuulmishäiretega vanematele töötajatele kättesaadavaks aktiivsed tööturumeetmed, professionaalsed tööturule naasmist toetavad meetmed ja ümberkoolitus, osalise tööajaga töötamise toetused ja tööhõivetoetused. Belgias peavad enam kui kahekümne töötajaga ettevõtted kollektiivsete koondamiste puhul valima koondatavad vastavalt ettevõtte eastruktuurile ning nad peavad alates 45-aastaste töötajate kohta koostama aastakava. Tšehhis tõstetakse 2011. aasta lõpus läbiviidud pensionireformi järel pensioniiga kahe kuu võrra aastas ilma ülempiirita. Eestis keskendutakse vanematele töötajatele, nende tervise tagamisele ja elukestvas õppes osalemisele. Selleks et tööelu pikendada, tehakse Soomes jõupingutusi tööelu kvaliteedi ja töise heaolu parandamiseks. Luksemburgis sunnitakse rohkem kui 150 töötajaga ettevõtteid rohkem toetama oma vanemaid töötajaid. Poolas tehakse jõupingutusi vanemaealiste õppimisvõimaluste ja nende hariduse kvaliteedi parandamiseks. Ühendkuningriigis kaotati üldine pensioniiga 2011. aasta oktoobris.

Mõni liikmesriik on võtnud tööelu pikendamist mittetoetavaid meetmeid. Tšehhis suureneb pensionäride töö maksukoormus, mis tõenäoliselt vähendab vanemate inimeste osalemist tööelus. Prantsusmaal taastati 60-aastaselt pensionile jäämise võimalus nende puhul, kes alustasid töötamist 18-aastasena, kui nad on piisavalt panustanud heaolusüsteemi. Ungaris muudeti kohustuslikuks kõigi riigisektori töötajate, välja arvatud meditsiinipersonali *pensioniga*.

3.2. Eelkõige noorte tööhõive toetamine

Mitmeid meetmeid on võetud noorte, eelkõige mittetöötavate või haridust ega kutset mitteomandavate noorte tööhõive toetamiseks. Soome on käivitamas ulatuslikku **noortetagatise** projekti, et pakkuda noortele tööd, praktikakohti, õppe-, seminari- või tööturu rehabilitatsioonikohta kolme kuu jooksul alates töötuks jäämisest.

Rühm riike (Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Küpros, Iirimaa, Poola, Portugal, Rootsi ja Sloveenia) toetavad algatusi, mille eesmärk on **pakkuda kvaliteetseid praktikakohti** ja praktikalepinguid. Belgias võeti kasutusele ulatuslik ettevõtetes toimuva praktika kava alla 25 aastastele töötutele, kes ei ole leidnud tööd pärast kuuekuulist tööalast integreerimist. Bulgaarias toetatakse praktikat haldusasutuste kesk- ja piirkondlikes kontorites, eelistades puudega noori. Iirimaal võetakse algatusi noorte aktiveerimiseks ja nende oskuste parandamiseks, kasutades 5 000 praktikakohta kestusega 6–9 kuud. Hispaanias on võetud samme haridus- ja praktikalepingu arendamiseks ning kaheosalise kutseõppesüsteemi kehtestamiseks. Poolas kasutati alla 30 aastastele töötutele suunatud katseprojekti, mille raames pakuti individuaalse juhendaja toetust, praktikavõimalust ja „koolitustalonge”. Portugalis toetatakse kutseõppe ja kõrghariduse raames toimuvaid praktikaid. Sloveenias pakutakse alla 30 aastastele noortele töötutele 15-kuulisi töölepinguid ja valitsus toetab vabatahtlikku praktikat maksuameti ja korruptsiooniennetuse asutustes. Rootsi toetab ettevõtjaid kuni 2 750 euroga praktikandi kohta aastas, et stimuleerida ettevõtetes praktikakohtade pakkumist, samuti on tehtud ettepanek riigi toetuse suurendamiseks 2014.–2016. aastal.

Teised mittetöötavate või haridust ega kutset mitteomandavate noorte toetamise konkreetsed meetmed hõlmavad programme, mille raames keskendutakse **kutseõppe mõõtmele** (Saksamaa, Läti, Soome), töökohal toimuvale koolitusele (Leedu) ja rahalisele toetamisele (Ungari). Saksamaal on sisserändajataustaga noortel nüüd paremad võimalused osaleda kutseõppekavades. Leedus toetatakse noorte tööhõive suurendamise projekti raames alla 29 aastaste noorte palku ja töökohal oskuste omandamise korraldamise kulusid. Lätis pakutakse 15–24 aastastele töötutele üheksanädalase ajavahemiku jooksul võimalust proovida kutseõppeasutuses kätt kolmel eri erialal. Ungaris kehtestati „esimese töökoha tagatis”, mille raames hüvitatakse tööandjatele täielikult palk, sealhulgas brutopalk ja sotsiaalkindlustusmaksed.

Mitmes liikmesriigis on organiseeritud **partnerlusi sotsiaalpartneritega**, et toetada kvaliteetseid praktikakohti ja -lepinguid (Bulgaaria, Tšehhi, Prantsusmaa, Iirimaa, Itaalia, Luksemburgi, Rumeenia ja Slovakkia). Bulgaaria meetmete eesmärk on rahastada või toetada noortele suunatud töökohtade loomise investeringu- ja tööjõukulusid. Tšehhis toetatakse ESFi rahastatava projektiga ettevõtjate praktikakulusid eelkõige ülikoolilõpetanute ja töötajate puhul, kelle töökogemus on väike ja kes peavad oma oskusi täiendama. Iirimaal luuakse uute meetmetega töötutele täiendavaid koolitusvõimalusi, toetades tööandjate ja ettevõtete ning hariduse ja koolituse pakkujate koostööd ja ühistegevust. Rumeenias saab ettevõtte iga värvatud alla 25 aastase noore töötaja puhul üheaastase vabastuse sotsiaalkindlustusmaksete maksmisest. Slovakkias toetatakse erasektori töökohti kuni ühe aasta miinimumpalga ulatuses, samas kui tööandjad peaksid panustama vähemalt poole aasta jooksul.

Töökaitseõigusaktide reformimise meetmeid on võetud vaid mõnes riigis (Ungari, Slovakkia ja Itaalia). Ungaris tehtud muudatused hõlmavad mitmel töökohal töötamise reguleerimist, tööaja paindliku korraldamise reguleerimist ja vallandamiseeskirjade lihtsustamist. Portugal vähendas töökoha ülesütleamise korral makstavat toetust 20 päevani tööaasta kohta nii tähtajatute kui ka tähtajaliste lepingute puhul ning leevendas majanduslikel põhjustel toimuvate üksikkoondamist määratlust. Itaalias muudeti rohkem kui 15 töötajaga ettevõtete puhul alusetuid üksikkoondamisi käsitlevaid õigusakte, et suurendada tööturult väljumise paindlikkust, samuti kehtestati meetmed ebatüüpiliste töölepingute kuritarvitamise piiramiseks. Slovakkias võetakse meetmeid, et piirata

üksteisele järgnevate tähtjaliste lepingute maksimaalset kestust ja arvu ning kaotada ajutist tööd vahendavate agentuuride puhul kohaldatavad erandid.

Haridus- ja koolitussüsteemide kohandamisel tööturu vajadustega teeb edusamme vaid mõni liikmesriik (Belgia, Iirimaa, Leedu, Malta ja Slovakkia). Iirimaa on meetmete eesmärk aidata töötutel ja endistel füüsilisest isikust ettevõtjatel säilitada võimalikult tihe side tööturuga, omandades osajaga kõrghariduse ja kasutades koolitusvõimalusi, et täiendada oskusi või õppida ümber valdkondades, kus tõenäoliselt tekivad jätkusuutlikud töövõimalused. Leedus kaardistatakse mitmeetapiliselt kvalifikatsioon, et anda inimestele kvaliteetsemat teavet oskuste nõudluse struktuuri kohta ja et välja selgitada kõige nõutumad erialad. Maltal innustatakse tudengeid täiendama oma haridust tööandjate poolt nõutava kvalifikatsiooniga, hüvitades kuni 80 % kantud kuludest maksukrediidi kaudu. Slovakkias on hiljuti vastuvõetud kutseharidus ja -koolitusseaduse eesmärk tugevdada kutsehariduse ja -koolituse ning tööturu nõudmiste sidet. Ka Belgias on kõik kogukonnad võtnud meetmeid kutseõppe reformimiseks, et suurendada selle kvaliteeti, paindlikkust ja seotust tööturu nõuetega.

Mitmeid meetmeid on võetud **ülikoolide kvaliteedi ja rahastamise läbivaatamiseks** (Itaalia, Läti ja Malta). Itaalia on võtnud meetmeid õppemaksude suurendamiseks 25–100 %. Stipendiumide osas on kahe stipendiumikava jätkamisest teatanud vaid Malta. Läti tegeleb rohkem kui 800 kõrghariduse õppekava suuremahulise hindamisega ja ootamas on mitu reformi, sealhulgas akrediteerimisprotsessi reform, ülikoolide uue rahastamismudeli väljatöötamine ja ülikoolide juhtimisreform.

Hoolimata Euroopa poolaasta üleskutsest eelistada majanduskasvu toetavaid riiklikke kulusi, on tõendeid, et kärpeid tehakse **haridusse investeerimise** kahjuks. Suur arv liikmesriike vähendas hariduskulusi nii 2011. kui ka 2012. aastal (Eesti, Itaalia, Läti, Leedu, Ühendkuningriik) või ühel nimetatud aastatest (Belgia, Bulgaaria, Iirimaa, Prantsusmaa, Küpros, Ungari, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Soome). Eelarve konsolideerimise üle peetaval arutelul keskendutakse haridusküsimustele ka Hispaanias. Eelarve jäi samaks või suurenes aga järgmistes riikides: Tšehhi, Taani, Luksemburg, Malta, Austria.

3.3. Kaitsetus olukorras olevate isikute kaitse

Mitu liikmesriiki on teinud samme **sotsiaalkaitstesüsteemide tõhususe** suurendamiseks (Eesti, Läti ja Hispaania). Eestis suurendatakse alates 2013. aastast märkimisväärselt töötuskindlustustoetuste kättesaadavust; see on seotud tööõigusaktide 2009. aasta reformiga ja tasakaalustab seda. Hoolimata sotsiaaltoetuste üldisest vähendamisest saavad Iiri kaitsetus olukorras olevad isikud endiselt toimetulekutoetust, ehkki väiksemas ulatuses. Lätis ei sõltu töötute toetused enam töötuskindlustusstaazist kavast, vaid nende puhul kasutatakse vähenevaid toetusi kuni üheksa kuu jooksul. Hispaanias seotakse minimaalse sissetuleku kava kasutamine taotleja töötatud aja pikkusega.

Mõned liikmesriigid on teinud edusamme **aktiivse kaasamise strateegiate** rakendamisel, keskendudes piisavale sissetulekutoetusele, tööturu kaasavusele ja juurdepääsule kvaliteetsetele teenustele (Austria, Taani, Soome, Prantsusmaa, Malta, Poola ja Rootsi). Austrias võeti vastu puudega inimeste tegevuskava, mis hõlmab diskrimineerimisega võitlemise, juurdepääsu, hoolduse, hariduse, tööhõive ja iseseisva elu valdkonna meetmeid. Taanis jõuti 2012. aasta juunis kokkuleppele invaliidsuspensionite ulatuslikus reformis, hõlmates ainult üle 40 aastased ning nähes ette rehabiliteerimisrühmad tervishoiu, tööhõive, hariduse ja sotsiaalteenuste toetamiseks. Maltal innustatakse rahalise toetuse abil vabatahtlikke organisatsioone värbama ebasoodsamas olukorras olevaid inimesi. Rootsis kavatseb valitsus veelgi parandada haavatavate inimrühmade võimalusi tööturul, suurendades aktiivseid tööturumeetmeid pikaajaliste töötute ja inimeste puhul, kelle positsioon tööturul on nõrk. Portugalis loodi sotsiaalpindade renditur, mille eesmärk on tagada kõige haavatavamate rühmade juurdepääs taskukohasele ja kvaliteetsele eluasemele.

Seoses **juurdepääsuga tööturuga ja ühiskonda integreerimise toetamise teenustele** võetakse vaid vähemeid meetmeid (Tšehhi, Iirimaa ja Poola). Tšehhis algatatakse kohalikul tasandil väikesemahuline

katseprogramm, mille raames pakutakse paremat elamispinda ja ümberõpet sellistele sotsiaalselt tõrjutud peredele (eriti mustlastele), kes tagavad oma laste täieliku osalemise põhihariduse omandamises. Iirimaa toetatakse ESFi kaudu programme, mille eesmärk on parandada sisserändajate rahalist sõltumatust ja nende ulatuslikumat integreerimist ühiskonda tööhõive, täiendhariduse või -õppe abil. Poolas tõsteti sissetulekukriteeriume, et toetada töötavaid vaeseid, samuti suurendati sotsiaalselt määratavaid rahalisi toetusi muu hulgas keeleõppes osalevatele välismaalastele ja pagulastele.